

ЗМІСТ

НОВЕЛА ПЕРША	7
Чотири — як рідні — брати	
НОВЕЛА ДРУГА	81
Будьте здорові, тату	
НОВЕЛА ТРЕТЯ	135
Гойданка життя	

Новела перша

ЧОТИРИ — ЯК РІДНІ — БРАТИ



ОДОКІЯ, А ПО-ДОМАШНЬОМУ Доця, — вінчана жінка старшого Чев'юкового сина Павла — четверту дитину носила так тяжко, що сам свекор Кирило, м'який серцем, але скупий язиком, був змушений втрутитися в справу, яка в Тисовій Рівні ніколи не вважалася делікатною, оскільки не мала нічого спільного зі справами чоловічими.

У цім краю жіноча тяжба споконвіку належала до діла буденного. Можна сказати, майже другорядного.

Тут від зачаття світу чоловічою турботою було здорове сім'я, а жіночою — витривале лоно. Ото й увесь спільний гешефт.

Проте, надивившись не так на щоденні Доцині риганці довкруг стайні, як на тліючу на попіл невістку, що вже кілька місяців жила на воді та яблуках, Кирило якоїсь-то ночі сказав своїй Василині:

— Щось треба робити з Доцькою, жінко.

В Кириловому голосі була твердість, якої завжди остерігалися всі домашні.

— А що маю робити?! — сіла на постелі Василина, спросоння невинно закотивши догори очі. — І я тяжко Андрія носила, а твоя мама-небіжка дуже мене жалувала?! Та мені очі вилазили коло того дурного сапання, дитина вже просилася на світ Божий, а мама казали: «Гай, ще сапаємо два рядочки, та й буде. Все едно сапаєш не так, як треба. — А як треба, неню? — питала. А вона: — Не знаю, як, але не так, як треба». Отак було. Що, забув, як наш Андрій у гарбузинні родився?

— Не теренди й не переч, жінко! Нічого я не забув. І маму-небіжку мою лиши в спокої! Їй на тому світі вже порахували гріхи. Ти сліпа, що невістка нидіє на очах, а слова не скаже? Як уродить каліку — не біда. Вигодують. А як Доця вмере під час пологів, то Павлові треба буде женитися. А він уже з трьома дітьми. Кому чужі діти в голові? Вродиться від іншої жінки байстер — ці троє стануть чужими. Мачуха — не хліб пшеничний. Ти вже забула своє сирітство, що така недобра до Доцьки?

Василина вислухала довгу чоловікову бесіду, але промовчала — лиш стиснула зуби. Хоч важко далася їй та німота.

А там і вляглася коло Кирила.

Сон покинув її начисто. Від злості.

Свекруха не дуже святкувала першу невістку. І то не через що інше, як через мовчазну, але тверду, мов камінь, любов до Доці свого найстаршого і найдобрішого сина Павла.

Ніколи Василина не бачила, щоби Павло запобігав перед жінкою. Навіть коли вернувся з війни. Не виділа, щоби десь бодай притиснув у коморі, чи полайдакував з нею влітку в сінні на стайні.

Але те, що Павло й не дихав би без Доці — це свекруха знала точно. Не так знала, як чула серцем.

Що там казати... Кому вже кому, а собі Василина може признатися, як не раз троїлося їй в очах та шуміло в вухах, коли крадькома подовгу вистоювала під дверима чи вікнами, прислухаючись до звуків за стінами хати, де без її нагляду лишався Павло з Доцькою на ніч. Василина понад усе хотіла бодай упівока згадати те, чого, як тепер їй здається, й не було, а лише привиджалось в їхній з Кирилом молодості.

Але Павло з Доцькою були якісь такі потайні, що мамі залишалася лише глибока лють та безсловесний подив, коли рано-вранці син із невісткою бралися до роботи так гостро, ніби хотіли швидше докотити день до вечора, аби разом ускочити в гарячу нічку.

О, тепер Васирина також має бездонні й безсонні ночі. Але хіба що для згадування-здогадування.

А згадати було що...

Та ба... хіба що лише згадати... Бо раптова хвороба підтяла Кирилові чоловічу силу, так, ніби її й не мав ніколи. А швидше за все, якась двонога чортиця колись позаздрила їхнім сином — здоровим, як горіхові зерна, та й укоротила дні для Васириної втіхи, напустивши на Кирила чоловічу неміч, гіршу від каліцтва, задовго до старості.

А що зробиш? Судьба! Кирилів тато втесав своїй любасці дитинку в сімдесят п'ять років, а тут...

Ото й злоститься потайки Васирина на невістку мало не з першої днини, бо невістка має з Павлом те, що свекруха давно забула.

Кому про це скажеш?!

Павло, Васирина це добре знала, вдачею, а токмо, чоловічим гоном, пішов у Кирила. Це тепер Кирило раз на пів року, та й то ліниво, лапає Васиричину шмондю руками, як вернуться вони з якогось набутку. А колись-то, прости Боже, не зважав ні на піст, ні на Великдень, ні навіть на мерця по сусідству. Отак-то колись було, а як тепер стало...

А Павло тим часом робить Доці діти. І робить не морквою. А так, як треба.

...Отож Васирина, не раз і не десять зітхнувши з жалю до себе й зо злості на Доцю, пішла по ворожках і знахарях, як наказав їй Кирило. Ослухатися чоловіка в їхній фамілії не було права.

Проте ні знахарство, ні служби Божі не помагали невістці. Доця гасла на очах, лише її донедавна запале черевце почало виверщуватися, як на дріжджах.

«Росте в череві каліка. Свят-свят-свят!», — перехрестилася мовчки Васирина, додивившись, як невістка важко зашнуровувала зранку постолі.

— ...СКЛИКАЙ, ЖІНКО, НА ЗАВТРА ДІТИ, — закомандував Кирило Васирині, мовчки повечерявши й виказавши «отченаш».

— Усі?! — сплеснула долонями, а потім навіть щось витерла їх у фартух.

— Усі.

Васирина беззвучно заплакала: «Ой, усі... Дмитрика вже не закличеш із того світа... А Кирило щось собі надумав, Божечку, поможи всім людським дітям і нашим...»

Три Чев'юкові сини — Павло, Андрій та Оксентій — однакові, як три краплі води, сиділи круг дубового столу посередині найбільшої — про гостя — кімнати. А четверта крапля такої самої води — батько — мовчки ходив круг них,

подовгу затримуючись за синівськими плечима, й коротко поплескував кожного по шії.

Кирило мовчав — бо думав.

Сини мовчали — бо не знали, що думав тато.

— Помолимося за Дмитрика... — нарешті заговорив.

І всі четверо звернули очі й складені до молитви долоні до Матері Божої під рушником посередині стіни.

— ...Прийми, Боже, грішну душу раба Божого Дмитра в царство Твоє небесне, а нас заступи заборони від злого умислу й дурного діла... — незвичними словами закінчив молитву старший Чев'юк і сів на своє місце. В голові стола.

Андрій з Оксентієм начебто прокашлялися.

Один лише Павло витер сльозу з ока.

ПРО ДМИТРИКА після його страшної смерті в хаті Чев'юків не говорили.

Молилися.

Розказувати не було що.

Хто знав — мовчки хрестився.

Хто не дуже був утаємничений у тонкощі тієї темної історії — й питати не пробував.

Кирило добрий за доброго, але міг би закатрупити своїми руками кожного, кому закортіло б обернути язик навиворіт про найменшого його сина, що пішов у глину парубком, не маючи й двадцяти років.

Проте ніхто не знав, що Кирило віддав би маєток, аби лише дізнатися ім'я нелюда, який упокоїв його невинну дитину.

...А з Дмитриком Чев'юком трапилося те, що зазвичай трапляється з людьми не тільки в воєнну годину, а будь-якого року й будь-якої пори, коли одна половина видимого світу захлинається горем, а друга половина шукає пригоди на свою захмелілу голову.

У світі завжди одне й те ж: одні люди вбивають інших людей, а якісь інші люди в цей самий час — люблять іще інших. А ще інші — ненавидять тих, хто любить.

І не можуть собі дати ради ні перші, ні другі.

Ні з любов'ю.

Ні з ненавистю.

І майже ніколи не є навпаки.

...*КОЛИ ІВАНА ВАРВАРЧУКА*, як і багатьох інших чоловіків із Тисової Рівні, взяли воювати за Франца-Йосифа, молода його дружина Петруня залишилася з невеликим маєтком самасаміська, коли добре, а коли й не дуже даючи раду розрослому своєму господарству.

Та коли у Варварчуччиному обійсті впродовж одного тижня отелилися дві корови, ожеребилася кобила й опоросилася десятьма поросятами свиня, річний бик почав фošкотіти крізь розбухлі ніздрі, як ведмідь у малинах, і гребти